

FETRET DEVRİNDE OSMANLI (1402-1413) 'FÂSILA-İ SALTANAT'

Birkay KÖSE*

Meryem PEKER**

GİRİŞ

Yaklaşık 600 yıllık bir devlet olan Osmanlı İmparatorluğu, Kuruluş Dönemi'nin hemen başlarında Anadolu'da izlediği siyaset ile teşkilat ve toprak bakımında kısa sürede hatırı sayılır bir bölgeye sahip olmuş, ardından cihat ideolojisinin getirdiği politika ile Orhan Gazi ve I. Murad dönemlerinde Rumeli'ye ayak bastırmıştır. Rumeli'de ayak bastığı andan itibaren gayet planlı bir şekilde ilerlemiş, Rumeli'de de etkin bir siyaset izleyerek kalıcı olmaya amaçlamıştır.

Osmanlı'nın Rumeli'de ilerleyişi Yıldırım Bayezid zamanında Timur ile yapılan Ankara Savaşı ile sekteye uğramıştır. Ankara Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti adeta Anadolu'daki hakimiyetini kaybedecek noktaya gelmiştir. Yıldırım Bayezid'in Timur'a esir düşmesiyle de Bayezid'in oğulları arasında hakimiyeti tekrar sağlamak adına birtakım mücadeleler vuku bulmuştur. Bu mücadelelerin yaşandığı dönem tarih kitaplarında 'Fetret Devri' veya 'Duraklama Dönemi' olarak adlandırılmıştır. Osmanlı tarih kitaplarında ise bu dönem 'Fâsıla-i Saltanat' yani Saltanat Arası olarak adlandırılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin adeta yeniden kuruluşu manasındaki bu dönemi, ikinci el kaynaklar ışığında her açıdan incelemeye çalıştık. Üç bölümden oluşan bu çalışma, Ankara Savaşı öncesindeki dönemden kısa bir bahis ile başlayarak Çelebi Mehmed'in tahtı ele alışına kadarki dönemi ele almaktadır.

1. Ankara Savaşı Öncesi Osmanlı'ya Kısa Bir Bakış ve Ankara Savaşı

Kuruluştan itibaren Rumeli ve Anadolu'da cihat ideolojisiyle hareket eden Osmanlı Beyliği, gitgide kendinden söz ettiren bir devlet konumuna gelmeye başladı. Osmanlı Devleti'nin üçüncü padişahı olan I. Murad'ın Kosova'da şehit düştüğü esnada Anadolu ve Rumeli'de,

* Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü 1. Öğretim 3. Sınıf 1505031042 Nolu Öğrencisi, birkaykose@hotmail.com.

** Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü 1. Öğretim 3. Sınıf 1505031031 Nolu Öğrencisi.

Osmanlı Devleti önemli bir noktaya gelmiş, adeta beylik kimliğinden sıyrılarak bir devlet hüviyeti kazanmaya başlamıştı.

Osmanlı Devleti'nde 1389'da tahta cülus eden Bayezid ile yeni bir devlet siyaseti başlamış oldu. I. Murad'ın oluşturmuş olduğu vasallık sistemi yerini Bayezid ile merkeziyetçi bir siyasete bıraktı.¹ I. Murad'ın Kosova'da şehit olmasıyla, Anadolu ve Balkanlar'da bir takım kıpırdanmalar ortaya çıktı. Osmanlıların kuvvetlenmesinden dolayı Anadolu'da sürekli kuşku altında bulunan Anadolu beylikleri, taht değişikliğini fırsat bilerek birleşik bir cephe oluşturmaya çalıştı. Bu cephenin önderliğini ise Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey yapmakta idi.² Karamanoğullarının kışkırtması ile Aydın, Germiyan, Saruhan, Menteşe ve Hamit beylikleri, Bayezid'in tahta çıkarken katlettirdiği kardeşi Yakup Çelebi'nin intikamını alma bahanesi ile Osmanlı arazisine bir takım tecavüzlerde bulunmaya başladılar.³

Anadolu beyliklerinin bu hareketlerini duyan Bayezid, Rumeli'deki işleri yoluna koyarak Rumeli'yi güvence altına almak istedi. Kosova Savaşı'ndan sonra Lazar'ın oğlu İstefan Lazareviç ile yaptığı anlaşmayla onu kendine sıkı sıkıya bağladı. Böylece Yıldırım, Sırp despotunu dost ve müttefik derecesine çıkardı.⁴ Sırlara bu kadar hoşgörülü davranması Anadolu'da çıkan ayaklanmalar neticesinde olduğu düşünülebilir. Ayrıca Bayezid'in Paşa Yiğit, Firuz Bey ve Evrenuz Bey'i Rumeli'deki bölgelerde görevlendirmesi ve buraya iskân uygulaması burada kalmakta kararlı olduğunu gösterir. Kendisini tebrike gelen Venedik elçisiyle de ticaret anlaşmalarını yenileyen Sultan Bayezid, Bizans tarafını da emniyete alarak Anadolu'ya yöneldi.⁵

1389-1390 senelerinde Anadolu'ya geçen Bayezid, Alaşehir'i zapt ettiği gibi Batı Anadolu'da bulunan Aydın, Saruhan, Menteşe, Hamid ve Germiyan beyliklerini Osmanlı idaresi altında topladı.⁶ Yıldırım'ın Batı Anadolu'dan işe başlaması dönemin güçlü beyliği ve bu birleşik cephenin adeta önderliğini yapan Karamanoğulları'ndan desteği engellemesi ile doğrudan alakalıdır. Bu toprakların ilhakından sonra Bayezid, Konya'yı kuşatarak Karamanoğullarının direncini kırdı ve önceden Osmanlılara ait olup sonradan Karamanoğulları'nın eline geçen Beyşehir ve Akşehir gibi kentlerin tekrar Osmanlı bünyesine katılması esasında bir anlaşma yapıldı. Bu anlaşma ile Çarşamba Suyu, Osmanlı ile

¹ Halil İncılık, *Kuruluş Dönemi (1302-1481) Osmanlı Sultanları*, Ankara 2010, s. 129.

² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.1, Ankara 1998, s. 260.

³ Mustafa Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, C.1, Ankara 2010, s. 146.

⁴ Uzunçarşılı, a.g.e, s. 260.

⁵ Mustafa Cezar, a.g.e, s. 147.

⁶ İncılık, a.g.e, s. 130.

Karamanoğulları arasında sınır kabul edildi. Buraların idaresi Timurtaş Paşa'ya bırakıldı. Böylece Karamanoğulları ve diğer beyliklerin ilhakı olarak ikiye ayırabileceğimiz Anadolu hareketi iki safhada tamamlandı. Karaman seferi esnasında Bizans imparatorunun oğlu Manuel de Osmanlı ordusunda bulunmuştur.⁷

Yıldırım Bayezid'in genel siyasi düşüncesi olan Osmanlı toprağını birleştirme fikrini Balkan devletlerine ve Bizans'a karşı sürdürmeye başladı. Bayezid, İstanbul'u abluka altına aldığı gibi, Bulgar Krallığı'nı ve Dobruca Krallığı'nı ortadan kaldırdı. Eflak seferi ile bu bölgedeki Macar nüfuzunu kırarak batıda Venedik ve Macaristan'ı doğrudan tehdit eder bir pozisyona geldi. Bu hareketler Avrupa'da bir heyecana sebebiyet verdi. Bunun akabinde Papa desteği ile bir Haçlı ruhu canlandı.⁸ Türkleri Osmanlı'dan atma ve İstanbul'u abluka altından kurtarmak düşüncesiyle, kara ve deniz kuvvetleri olmak üzere iki kısımdan oluşan Haçlı ordusu, Osmanlı topraklarına girerek Niğbolu önlerine geldi. Yıldırım Bayezid, Haçlı ordusunun Osmanlı hududuna geçtiğini duyunca ismine uygun bir şekilde Edirne üzerinden hızlıca buraya gelerek yaklaşık 150 bin civarında ve neredeyse tüm Avrupalı milletlerden oluşan orduyu 1396'da mağlup etti.⁹ Haçlıların bu mağlubiyeti Avrupalı devletlerin artık Osmanlıların Rumeli'de kalıcı olacağına inandırdığı gibi Yıldırım Bayezid'in İslam dünyasında giderek ününü arttırmıştı. Bayezid bu zaferden sonra artık İstanbul'u daha emin bir şekilde bunaltıp, abluka altına alabilirdi. İstanbul'un fethi ve Bizans'ın sonu yakın görülmekteydi. Yıldırım Bayezid'in Batı'daki başarıları ve Anadolu'daki ilerleyişi onu Doğu'da baş göstermeye başlayan Timur ile karşı karşıya getirdi. Timur, kendini Anadolu'nun varisi ve Moğolların mirasçısı olarak görmekte idi. Üstelik Bayezid'in kurduğu merkezî devletten hoşnut olmayan ve yerlerinden kovulmuş eski Anadolu beyleri, kurtarıcı olarak Timur'u gördükleri için onun yanında saflarını tutmuşlardı.¹⁰

Yıldırım Bayezid Doğu'daki fetihleri ile birlikte burun buruna geldiği Timur, 1370'ler ile 1400 arasında Orta Asya, Güney Rusya, Azerbaycan ve İran'da çok geniş toprakları fethederek, Semerkant merkezli bir devlet meydana getirmişti.¹¹ Timur'un Yıldırım Bayezid ile ilk münasebeti, Timur tarafından Celayirliler Devleti kurucusu olan Ahmed Celayir'in buradan kovularak Bağdat'a gönderilmesi ve Timur Hindistan seferinde iken Bağdat'ta tahtını geri almak için isyan etmiş olmasıdır. Ahmed Celayir ve Timur'un baskıları sonucu Diyarbakır Beyi

⁷ Uzunçarşılı, a.g.e, s. 260-267.

⁸ Feridun Emecen, Kuruluşun Küçük Kaynarca'ya, *Osmanlı Devleti Tarihi*, C.1, ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul 1999, s. 17.

⁹ Erhan Afyoncu, *1000 Soruda Osmanlı İmparatorluğu* C.1, İstanbul 2010, s. 160-164.

¹⁰ Emecen, a.g.m, s. 18.

¹¹ Colin Imber, *Osmanlı İmparatorluğu 1300-1650 İktidarın Yapısı*, İstanbul 2006, s. 17.

Karakoyunlu Kara Yusuf, bu baskıdan mütevellit Bayezid'e sığınmıştır. Bu olay sonucu bir gerginlik ortaya çıkmış ve topraklarından kovulan beyler daha önce de bahsettiğimiz gibi Timur'un yanına geçmişlerdir.¹² Bu gerginliğe o dönem serbest bir konumda olan ve Osmanlı'ya vergi verme şartıyla tabii olan Erzincan valisi Mutahharten'in Timur'a tabii olması körükledi. Yıldırım Bayezid'in vergi vermediği için uyardığı Erzincan beyi, bu durumu Timur'a aksettirdi. Kendisine bahane arayan Timur da bu konuyu ele alarak Yıldırım'a tehdit dolu bir mektup yolladı. Yıldırım cevap mektubu ise Timur'un mektubundan aşağı kalır yanı yoktu.¹³

1399 yılında Anadolu'da bulunan Timur, kendini Selçukluların ve İlhanlıların varisi ilan ederek Anadolu'ya hakim olmak düşüncesinde idi. Bayezid ise Selçukluların varisi olduğunu düşünerek Anadolu'da birliği tesis etmeye çalışmaktaydı. Ancak Timur, ilk başta İslam'ın o dönemki gazisi olan Bayezid'e karşı harekete geçmekte tereddüt etti. 1400 yılında ise Timur, yukarıda bahsettiğimiz konuların getirdiği gerginlik ve yanında olan beylerin destekleri ile Sivas'ı zaptetti. Kale 'kan dökülmemek şartıyla' teslim olsa bile Timur, hepsini kuyulara atırarak kaleyi aldı ve Mutahharten'e bıraktı.¹⁴

Sivas'ın işgal edildiğini duyan Bayezid harekete geçti. Savaş stratejisi konusunda gayet başarılı olan Timur, Osmanlı ordusunun Tokat'ta olduğunu öğrenince daha önce casusları ve yanına katılan eski Anadolu beylikleri beyleri vasıtasıyla belirlediği Ankara'ya çekti. Yoldaki su kuyularını kapatarak Osmanlı ordusuna büyük eziyet verdi.¹⁵ Stratejik manevrada kaybeden Bayezid, Ankara'ya susuz ve yorgun bir şekilde geldiğinde, Timur askerlerini gayet iyi bir şekilde Çubuk Ovası'nda konuşlandırmıştı. Adeta Timur, kendi coğrafyasında Bayezid'i kovalamıştı. Bu stratejik hata Bayezid'in savaşı kaybetmesine sebep oldu (24 Temmuz 1402). Timur stratejik hamleleri ile kazandığı savaşta birde Osmanlı padişahını esir almıştı. Timur eline esir olan Bayezid esaret altında iken esaretinin yaklaşık birinci senesinde 14 Mart 1403'te vefat etti. Osmanlı kaynaklarında bu mağlubiyet şöyle anlatılır; *Tatarlar ve Timur yanına sığınmış Anadolu beylerinin Bayezid ordusundaki askerleri kendi beyleri yanına kaçtılar. Bayezid kendi kuluyla (yeniçeriler) kaldı. Bozgunu gören Bayezid'in oğulları da, esir düşmemek için vilayetleri askeriyle firar yolunu tuttular. Arkalarından Bayezid atını depip kul arasından taşra çıktı. Timur'un kuvvetleri etrafını çevirip esir ettiler, Timur'un çadırına*

¹² Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğunun Tarihi*, İstanbul 2011, s. 268-269.

¹³ Uzunçarşılı, a.g.e, s. 303.

¹⁴ İnalcık, a.g.e, s. 135.

¹⁵ Cezar, a.g.e, s. 197-199.

getirdiler.¹⁶ Halil İnalçık'ın Neşri 'den bize naklettiği bu kaynağa göre savaş esnasında bir ihanet söz konusu olmaktadır. Yani savaş sırasında Osmanlı kuvvetleri arasında olan bazı Anadolu birlikleri Timur'un tarafına geçmiş, Bayezid yeniçeriler ile savaşmaya devam etmiş lakin savaştan bir esir olarak ayrılmıştır.

Bu inatçı iki hükümdarın savaşı olan Ankara Savaşı, basit bir savaştan ziyade Osmanlı Devleti tarihi açısından büyük bir bozgunudur. Bu savaşla birlikte Yıldırım Bayezid'in tesis etmeye çalıştığı merkezî yönetim büyük bir darbe yemiş, Osmanlı Devleti'nin padişahı esir düşmüştür. Timur bu kazandığı savaş ile Anadolu içlerine girmiş, Anadolu'daki eski beylerin destekleriyle dokuz ay boyunca Anadolu'yu talan etmiştir. Anadolu'da yaşanan bu siyasi iktidarsızlık tarih kitaplarında 'Fetret Devri' ve 'Duraklama Dönemi' isimleriyle anılmıştır.

Bursa'yı defalarca tahrip eden Timur, Rumeli'ye geçmemiştir. Rumeli'ye geçmemesi Osmanlı'nın lehine bir durum olmuştur. Çünkü Anadolu'nun adeta elden çıkmasından sonra Rumeli'nin de bu siyasi manadaki buhrana ortak olması Osmanlı Devleti'nin sonu anlamına gelebilirdi. Bu siyasi kargaşa içinde Osmanlı Devleti mensupları bu buhrana son verebilmek adına bir takım hamlelerde bulunmuşlar, şehzadeler siyasi kaosun getirdiği etkiler neticesinde bir takım mücadelelere girişmişlerdir. Fetret Devri'ndeki bu mücadeleleri yazımızın ikinci bölümünde inceleyeceğiz.

2. Ankara Savaşı Sonrası Osmanlı: Fâsıla-i Saltanat

Bayezid'in Timur'a esir düşmesi, Timur'un Osmanlı'nın başkenti olan Bursa'ya kadar ilerleyip adeta Anadolu'yu talan etmesi Osmanlı'yı Fetret Devri dediğimiz bir duraklama dönemine sokmuştur. Fetret kelimesi sözlükte 'zaaf, gevşeme, gücünü ve tesirini yitirme' manalarına gelmektedir. Dini literatürde ise Hazreti İsa ile Hazreti Muhammed arasında geçen döneme denir. Siyasi tarihte fetret, devletlerde merkezi otoritenin zayıflayıp yönetimin tesirinin azaldığı dönemlere denir. Osmanlı'nın fetret dönemi ise 1402-1413 dönemleri arasını niteler. Bu döneme 'Fâsıla-i Saltanat' yani 'Saltanat arası' da denir.¹⁷ Osmanlı'nın fetret devri, şehzadeler arasındaki mücadeleler ile geçmiştir. Şehzadelerin arasındaki geçen bu mücadeleler merkezi otoriteyi tekrar var etmek gayesiyle gerçekleşmiştir.

Ankara Savaşı'ndan sonraki siyasi iç mücadelelere değinmeden önce, Osmanlı Devleti'nin kaç varisi kaldığını belirtmekte fayda vardır. Âşık Paşazade esaret altındaki Bayezid'in altı oğlu

¹⁶ Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye*, C.1, İstanbul 2016, s. 74.

¹⁷ Afyoncu, a.g.e, s. 191.

kaldığını nakleder; *Bayezid'in altı oğlu kalmıştı. Beşi belli, biri görünmez oldu. Çünkü biri Timur'la yapılan savaşta ortadan kayboldu. Oğlanlarının biri Emir Süleyman, ikincisi Mehmed, üçüncü İsa, dördüncü Musa, beşinci de Kasım'dır. Lakin bu Kasım, o zaman sarayda olup daha küçüktü. Sonra o ortalıktan kaybolan Mustafa idi.*¹⁸

Bayezid'in oğullarından üçü Süleyman, İsa ve Mehmed savaş alanından kaçıp birer eyalete sahip olmuşlardı. Musa ile Mustafa ise Timur tarafından tutsak edilmişti. Bunlardan Mustafa 1415'te Timur'un oğlu Şahruh, onu salıncaya kadar Semerkant'ta kalmış, Musa ise 1403'te salınarak henüz reşit olmadığı için abisi Mehmed'in vesayetine girmişti. Bayezid'in bu iç savaşta etkin olmayan oğulları da vardı, bunlar; Konstantinopolis'e gidip Hristiyanlığı seçip orada hayatını sürdüren Yusuf ve daha sonları Emir Süleyman'ın Bizans'a rehin verdiği Kasım idi.¹⁹

2.1. Şehzadelerin Mücadelelerinin Başlaması

Ankara mağlubiyetinden sonra büyük evlat olduğu için tahtın otomatik bir numaralı varisi olan Emir Süleyman, devlet erkânı tarafından savaşın içinden koparılarak Edirne'ye doğru kaçırıldı. Süleyman, Edirne'ye geçince Rumeli kuvvetleri tarafından padişah ilan edildi. Emir lakabını babasıyla beraber çıktığı seferlerde elde eden Süleyman, Edirne'ye geçince Bizans ile bir anlaşma yaptı. Bu anlaşma ile Bizans tarafından gelecek tehlikeleri bertaraf etmek istemekteydi. Çünkü eğer ki Timur-Bizans arasında kalırsa hem Osmanlı Devleti hem kendi canını tehlikeye atabilirdi. Bizans ile yaptığı anlaşma gereğince Emir Süleyman, Selanik ve Mora'nın kuzeyini Bizans'a bıraktı. Ayrıca Şehzade Kasım ve kardeşi Fatma'yı Bizans'a rehin vermiş, bu anlaşmanın Bizans tarafından garanti altına alma yöntemi olarak da Bizans hükümdarı Teodoros'un kızı ile evlenmişti.²⁰

Rumeli'ye geçen Emir Süleyman, Timur'un Rumeli'ye geçmemesi içinde belirli ticari imtiyazlar vermek suretiyle Venedik ve Cenevizliler ile anlaştı. Anlaşma gereğince bu devletler Timur'un Rumeli'ye geçmesine izin vermeyeceklerdi. Rumeli'ye geçen Emir Süleyman, devlet erkânı tarafından desteklenmesinden olsa gerek yanında hatırı sayılır miktarda kuvveti olduğu söylenebilir. Devlet işlerinden pek anlamayan Süleyman'ın devlet işlerini Veziriazam Çandarlızade Ali Paşa görmekte idi.²¹

¹⁸ Âşık Paşazade, *Osmanoğulları'nın Tarihi*, İstanbul 2003, s. 146.

¹⁹ Dimitris J. Kastiris, *Bayezid'in Oğulları*, İstanbul 2010, s. 54.

²⁰ Cezar, a.g.e, s. 218.

²¹ Uzunçarşılı, a.g.e, s. 329.

Rumeli'deki vaziyet böyle iken Mehmed Çelebi, lalası Amasyalı Bayezid Paşa ve bin kadar mahiyetiyle sancakbeyi olduğu Amasya'ya, İsa Çelebi'nin ise Balıkesir'e kaçtığı bilinmektedir. Tüm şehzadeler gibi Mehmed Çelebi de Timur'u kızdıracak politikalar izlememişti. Hatta Çelebi Mehmed, Timur'un tüm şehzadeleri çağırıp tam manasıyla kendine bağlamak istediği görüşmelerden kaçınmıştır. Ankara Savaşı'nı takip eden aylarda Mehmed Çelebi ilk başta Amasya, Tokat ve Çorum çevresine hakim olabilmıştır.²²

İsa Çelebi ise ilk etapta Balıkesir havalisine hükümdar olduğunu biliyoruz. Lakin kaynaklarda İsa Çelebi için Ankara Savaşı zamanları biraz daha karışıktır. Bazı Osmanlı tarihlerinde İsa Çelebi'nin Timur'un Anadolu'dan çıkıncaya kadar Balıkesir'de saklandığını söylerken, bazıları ise Timur'dan bu bölgenin hükümdarlığını aldığını söylemektedir.²³

Bu dönemin çok karanlık olduğu için şehzade mücadelelerin başlangıç tarihini net bir şekilde verememekteyiz. Kaynakların kifayetsiz olmasına birde Osmanlı ve Bizans kroniklerinin uyuşmaması bir netice çıkarmayı zor kılmaktadır. Muhtemelen bu mücadeleler Timur'un Anadolu'dan çekilmesiyle başlamıştır.

Balıkesir taraflarına saklanmış olan İsa Çelebi'nin kendini toplayarak Bursa'yı zapt etmesi ve hükümdarlığını ilan etmesiyle şehzadeler kavgası başlamıştı. Bursa'da Ankara Savaşı'ndan sonra babasıyla Timur'a esir düşen Musa Çelebi bulunmakta idi. Kaynaklara göre Timur, babası öldükten sonra Musa Çelebi'ye babasının na'sını teslim ederek onu Bursa'ya götürmesini istemiş ve Bursa havalisinin hükümdarlığını vermişti.²⁴ Bursa, Osmanlı Devleti'nin başkenti olduğu için devlete hakim olmak isteyen her şehzadenin ilk hedefi burası olacaktı. Bu yüzden İsa Çelebi, Bursa'yı muhasara altına alarak kısa bir süre içinde başkentte hakimiyetini ilan etti. Musa Çelebi muhasaraya zaten fazla dayanamadı ve Karamanoğullarına kaçtı. İsa Çelebi'nin hakimiyeti Bursa'da çok uzun sürmedi. Çünkü Mehmed Çelebi'de Bursa'yı almak için harekete geçmişti. Bu olayların yaşandığı tarihi vermek çok zordur. Lakin Bizans müverrihi Halkondil, İsa Çelebi'nin Bursa muhasarasının Emir Süleyman'ın Bizans ile anlaşma yaptığı zamanla aynı olduğunu söyler. Bu bilgi bize muhtemelen bu olayların 1404 yıllarında gerçekleştiğini gösterir.²⁵

2.2. Çelebi İsa ve Çelebi Mehmed Mücadeleleri

²² Cezar, a.g.e, s. 219.

²³ Cezar, a.g.e, s. 219.

²⁴ Fahameddin Başar, *Mûsâ Çelebi*, DİA, C.31, s. 216-217.

²⁵ Cezar, a.g.e, s. 220-221.

Amasya’da bulunan Çelebi Mehmed Amasya, Canik, Tokat, Niksar ve Sivas bölgelerinde bulunan beylerden Kara Devletşah Kubadoğlu, Gözleroğlu, Köpekoğlu, Kadı Burhaneddin Ahmed ’in damadı Mezid Bey ile mücadele etmiş ve o havalıyı tamamen hakimiyeti altına almıştı. Bursa’nın İsa Çelebi tarafından alındığını öğrenen Çelebi Mehmed, Bursa’ya yönelerek tahtın hakimi olmak istedi.²⁶ Çelebi Mehmed’e tabii beylerden biri olan Eyne Bey arabuluculuk yapmak istedi ve Çelebi Mehmed’e bir fikir sundu. Bu fikir devletin Çelebi İsa ile bölüşülmesi idi. Bu fikre Çelebi Mehmed’i ikna etti. Çelebi Mehmed, Çelebi İsa’ya kendisi için Bursa’dan Sivas ve Tokat’a kadar olan bölgeyi isterken, kardeşi için ise Karesi, Aydın, Saruhan, Germiyan ve Karaman gibi yerleri bırakıyordu. Görünüşte adil olarak görülen bu taksim Çelebi İsa’nın aleyhine idi. Çünkü Çelebi Mehmed’in taksiminde kendine bahsettiği kısımlar zaten kendi nüfuzunu kurduğu yerlerdi. Çelebi İsa ise Timur Anadolu’dan çıkarken canlandırdığı beyliklerle ile uğraşmak zorunda kalacaktı. Bundan dolayı olsa gerek İsa bu öneriyi kabul etmedi.²⁷

Bu teklifin reddi üzerine Çelebi Mehmed, Bursa seferi için ordusunu hazırladı. Yola çıkan Çelebi Mehmed’in ordusunu, İsa Çelebi’nin ordusu Ermeni Beli mevkiinde karşıladı. Burada cereyan eden nispeten küçük bir savaş sonucunda galip gelen taraf Çelebi Mehmed oldu ve İsa Çelebi’nin ordusu Balıkesir istikametine çekildi. Ancak asıl belirleyici savaş bu iki kardeş arasında gerçekleşecek olan Ulubad Savaşı’dır.²⁸ Ulubad Savaşı’nda galip gelen taraf Mehmed olmuştur. Bu savaştan sonra Mehmed’in önemli adamlarından olan Eyne Bey ölmüş, İsa’nın önemli adamlarından olan Timurtaş Paşa kaçarken Mehmed’in adamları tarafından yakalanarak öldürülmüştür. Timurtaş’ın kafası kesilerek Rumeli’de tahta oturan Süleyman Çelebi’ye gönderilmiştir.²⁹

Timurtaş Paşa’nın kafasının Süleyman Çelebi’ye gönderilmesi hususu ortaya iki ihtimali çıkarmaktadır. Bunlardan ilki Emir Süleyman ile Mehmed Çelebi’nin müttefik olduğu, diğeri ise küçük kardeş olan Mehmed’in kardeşine bu mücadelede ‘bende varım’ mesajı ihtimali olabilir. Bu konuda bu dönem gibi gailidir. Çünkü Emir Süleyman Rumeli’de tahta çıkınca, Amasya’da bulunan Çelebi Mehmed ona gönderdiği ‘*Emirim ve ulu karındaşım. Eğer ki atamız öldüyse kendiler sağ olsun. Padişahlık mübarek olsun.*’ diyerek ona tabii olduğunu söyledi.³⁰ Lakin İsa Çelebi İstanbul’a kaçtığında onu İstanbul’dan alıp, Edirne’ye götürüp destekleyerek

²⁶ Uzunçarşılı, a.g.e, s. 330.

²⁷ Zinkeisen, a.g.e, s. 306.

²⁸ Cezar, a.g.e, s. 221.

²⁹ Kastritsis, a.g.e, s. 100.

³⁰ Ahmet Refik, *Bizans Karşısında Türkler*, İstanbul 2013, s. 185.

tekrar Anadolu'ya gönderen Emir Süleyman'dan başkası değildir. Emir Süleyman'ın bunu yapacak gücü vardı, çünkü öncesinde yaptığı anlaşma ile Bizans ile iyi ilişkiler kurmuştu. Yani aslında Emir Süleyman'da Bizans gibi mücadele içindeki şehzadeleri birbirine kırdırmaya çalışmaktaydı.

Ulubad muharebesindeki muvaffakiyeti ile İznik ve Bursa'yı alan Çelebi Mehmed'in ilk görevi babasının na'sını defnetmek oldu. Bunun için Germiyanogullarından Yakub Bey'e mektup gönderdi ve Yakub Bey babasının tabutu ve kardeşi Musa Çelebi'yi gönderdi.³¹ Ardından güvendiği Amasya ve Tokat'a geri döndü. İsa Çelebi ise önce Yalova ardından İstanbul'a kaçtı. Rumeli'de bulunan Emir Süleyman, Bizans ile görüşmeler yaparak onu Edirne'ye aldırıldı. Emir Süleyman, kardeşine tekrar yardım ederek onu Anadolu'ya gönderdi. Karesi taraflarında birkaç kaleyi işgal ettikten sonra Bursa'ya uğramadan Beypazarı'na geçen İsa Çelebi burada Karamanoğlu ile çarpışarak Bursa'ya geldi. Burada halka Çelebi Mehmed ile anlaştığını ve kaleyi teslim alacağını söylese de halk buna inanmayarak müdafaa hattı oluşturdu. Bunun üzerine İsa Çelebi kaleyi ateşe verdi. Bunu duyan Çelebi Mehmed, yola çıkarak Bursa'ya geldi ve burada iki kardeş arasındaki üçüncü muharebe başladı. Burada da mağlubiyet ile ayrılan Çelebi İsa, Candaroğlu İsfendiyar Bey'in yanına kaçtı. Burada İsfendiyar Bey ile birlikte Çelebi Mehmed'in idaresi altında olan Ankara üzerine yürüse de Gerede Muharebesi'nde tekrar mağlup olarak Kastamonu'ya döndü. Çelebi Mehmed ise Tokat'a döndü.³²

Ankara önlerinde de mağlup olan İsa Çelebi, bu sefer İzmiroğlu Cüneyd Bey'e sığındı. Yapı itibariyle kurnaz bir adam olan Cüneyd Bey, Timur istilasından sonra beylerin eski yerlerine geçtiği zaman Aydınoğulları aleyhine silaha sarılarak İzmir ve havalisini ele geçirdi. Cüneyd Bey'in destekleriyle İsa Çelebi, Aydın, Saruhan ve Mentеше beyleriyle bir ittifak oluşturarak kardeşi üzerine gitti. Müttefiklerin ordusu 20 bini geçmesine rağmen Çelebi Mehmed 10 bin kişilik ordusu ile İsa Çelebi'yi burada da mağlup etti. Bu galibiyetten sonra Çelebi Mehmed Saruhan ilini zapt etmişti. İsa Çelebi'nin yanında olan Cüneyd Bey, Mehmed Çelebi'ye bağlılığını bildirmiş böylece Mentеше Beyliği de Çelebi Mehmed'in hükümdarlığını kabul etmişti.³³

İsa Çelebi ise Osmanlı'nın düşmanı olan Karamanoğulları'na sığınmıştı. Bir kez daha Osmanlı topraklarına girmek istediye de Çelebi Mehmed'in adamları tarafından Eskişehir'de

³¹ Zinkeisen, a.g.e, s. 306.

³² Uzunçarşılı, a.g.e, s. 331-332.

³³ Joseph Van Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.2, s. 97.

bir hamamda yakalanarak boğduruldu.³⁴ İsa Çelebi'nin ortadan kalkmasıyla taht varislerinden birisi eksilmişti. Böylece Anadolu'da Çelebi Mehmed, Rumeli'de Emir Süleyman kalmış bulunuyordu. Fetret Dönemi'nin bundan sonraki mücadelesi Anadolu ve Rumeli kuvvetleri arasında geçecekti.

2.3. Emir Süleyman ve Çelebi Mehmed Mücadeleleri

Daha evvel Şehzade Mehmed ve Emir Süleyman'ın durumları hakkında bilgiler verdik. Süleyman Rumeli'de, Çelebi Mehmed ise Anadolu'da adeta hükümdarlıklarını ilan ettiler. Ama Süleyman yanında devletin kaliteli adamlarıyla Rumeli'ye geçtiği için askeri manada şüphesiz Mehmed'in çok daha ilerisinde idi. Mehmed ise Anadolu'daki ilerleyişinde beyler arasında popülaritesini arttırmış, birçok beyi kendi mahiyeti altına almıştı. Emir Süleyman devlet işlerinden pek anlamamasına rağmen yanındaki veziriazam Çandarlızade Ali Paşa gibi isimler onun bu işlerini ilerletmesinde gayet yüksek derecede önemli bir faktör oluştuyordu.

İki şehzade de Osmanlı Devleti'nin ne Rumeli nede Anadolu ile sınırlı kalamayacağını bilmekteydiler. Çelebi Mehmed'in Anadolu'da İsa Çelebi'yi bertaraf edip, Bursa'ya hakim olduğunu bilen Emir Süleyman, Çandarlızade Ali'nin de tavsiyesiyle Anadolu'ya gitmeyi kafaya koydu. Gerek Mustafa Cezar gerek Uzunçarşılı'nında dediği gibi Emir Süleyman eğlenceye çok düşkün biri idi. Şehzadeler Anadolu'da birbirleriyle mücadele ederken o Edirne'de keyfine bakmakta idi. Onun işlerini şüphesiz yanındaki adamlar görmekteydi.³⁵

Çelebi Mehmed'in Anadolu'daki ilerleyişi onu bu eğlence toplantılarından uyandırdı. Emir Süleyman kendisine tabii görünen ama kendini yükseltme amacıyla hareket eden Cüneyd'i cezalandırmak için Anadolu'ya geçti. Tabi ki bu tek başına bir bahane değildi. Şehzade Mehmed'in Bursa'yı alarak Anadolu'da nüfuzunu arttırması Süleyman'ın Anadolu'ya bu mücadeleyi sıçratmasına sebep oldu. Emir Süleyman Anadolu'ya geçince direk başkent Bursa'ya yöneldi. Bursa şehri kapılarını büyük şehzadeye açtı.³⁶

Emir Süleyman'ın Anadolu'ya gelmesi Cüneyd'i korkuttu. 1402'de Timur'un yarattığı statükoyu bozmak istemeyen beylikler her zaman sivrilen birinin yanında olmak üzere ittifaklar yaparak bu iç savaşlarda her zaman önemli yer kaplamışlardır.³⁷ İşte bu ittifakların birini de Cüneyd, yanına Germiyanogluları ve Karamanoğulları'ndan beyleri alarak yaptı. Emir

³⁴ Cezar, *a.g.e*, s. 222.

³⁵ Cezar, *a.g.e*, s. 225.

³⁶ Cezar, *a.g.e*, s. 224.

³⁷ Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, Ağustos 2016, s. 24.

Süleyman ise Bursa'yı almaya muvaffak olduktan sonra İzmir'e geçmiş, İzmir'den Cüneyd'in merkezi olan Ayasuluk'a gelmiştir. Maceraperest bir şahsiyete sahip olan Cüneyd, Emir Süleyman'ın bu hareketi karşısında kurduğu ittifaktan ayrılarak Emir Süleyman'dan af istedi. Emir Süleyman onu kabul edip Ohri sancağına atadı. Ardından Ayasuluk'a girdi.³⁸

Ayasuluk'u alan Emir Süleyman Çandarlızade Ali Paşa'ya Anadolu'nun stratejik manada önemli şehirlerinden biri olan Ankara'yı kuşatma emrini verdi. Mehmet Çelebi ise Ankara'ya kale komutanı olarak Yakub Bey'i atamış idi. Yakub Bey muhasara karşısında gayet başarılı bir müdafaa yapıyordu. Çelebi Mehmed bu olanların haberini aldıktan sonra Yakub Bey'e az daha sabretmesini söylediği bir mektup gönderdi. Lakin bu mektup Ali Paşa'nın eline geçti. Ali Paşa bu mektubu Mehmed Çelebi'nin artık gelemeyeceğini, kaleyi teslim etmesini söylediği şekilde değiştirdi. Bu hile ile Emir Süleyman, Ankara'ya sahip oldu(1406).³⁹

Çelebi Mehmed Ankara'nın kardeşinin eline geçtiğini duyduktan sonra kalenin istirdadını yapmak istedi lakin Süleyman'ın askeri gücü karşısında cesaret edemedi. Emir Süleyman ise Anadolu'nun daha doğusuna gitmek istedi lakin daha sıkı bir mukavemet ile karşılandı ve Bursa'ya döndü. Çelebi Mehmed'in kulağına Emir Süleyman'ın Bursa'da içki ve sohbet âlemine çok daldığı bilgisi geldi. Abisini gafil anında yakalamak isteyen Mehmed, Bursa'ya doğru yürüdü. Emir Süleyman kardeşinin gelişini haber alınca Rumeli'ye geçmek istedi lakin Çandarlızade onu Bursa'da kalıp savaşması için ikna etti. İki kuvvet Bursa Yenişehir'de karşı karşıya geldi. İki ordu çarpışmadan önce Çandarlızade Ali Paşa yine bir hileye başvurarak Çelebi Mehmed'e mektup gönderdi. Bu mektupta Çelebi Mehmed'in mahiyetinde olan beylerin her an Emir Süleyman'ın yanına geçeceğini söylemekteydi. İlk başta bu hileye inanmayan Çelebi Mehmed daha sonra mahiyetindeki önemli beylerden biri olan Şarabdar İlyas'ın Süleyman'ın yanına geçmesi üzerine mektubun doğru olduğuna inandı. Ardından Çelebi Mehmed Amasya'ya, Emir Süleyman ise Bursa'ya döndü.⁴⁰

Emir Süleyman Bursa'da iken Sivrihisar halkı kaleyi Emir Süleyman'a teslim edeceği haberini verdi. Sivrihisar, eskiden Osmanlı iradesi altında idi lakin Timur orayı Karamanoğulları'na vermişti. Süleyman buraya yöneldi ama kale teslim olmadı. Kaleyi muhasara altına aldıktan sonra Karamanoğlu ona mukavemet edemedi. Bunun üzerine Karamanoğlu, Çelebi Mehmed'e giderek Emir Süleyman adına ittifak yapmak istedi. Bu ittifak teklifini kabul eden Çelebi Mehmed, önceleri İsa Çelebi ile mücadelesinden sonra

³⁸ Feridun Emecen, *Cüneyd Bey*, DİA, C.8, s. 122.

³⁹ Cezar, a.g.e, s. 225.

⁴⁰ Uzunçarşılı, a.g.e, s. 334.

Karamanoğulları'na kaçan kardeşi Musa'yı istedi. Bu ittifak neticesinde Musa Çelebi abisine itaat edecek, Rumeli'ye geçerek tahta oturacak ve Süleyman Paşa'nın dikkati buraya çekilecekti. Bu ittifakı duyan Emir Süleyman, Ankara önlerinde biraz asker bırakarak Bursa'ya ve oradan Edirne'ye döndü. Bu esnada Emir Süleyman'ın devlet işlerindeki başarılarında büyük bir payı olan Çandarlızade Ali Paşa vefat etti(1406).⁴¹

2.4. Musa Çelebi'nin Rumeli'ye Geçişi ve Emir Süleyman ile Mücadeleleri

Emir Süleyman'ın Anadolu'ya geçişi Mehmed Çelebi'nin faaliyetlerini sekteye uğrattığı gibi Çelebi'nin Orta ve Batı Anadolu'daki topraklarını kaybetmesine sebebiyet verdi. Bunun akabinde Çelebi Mehmed, Karamanoğlu ile ittifak yaparak kardeşi Musa Çelebi'yi Rumeli'ye göndererek Emir Süleyman'ın dikkatini oraya vermesini sağladı. Musa Çelebi ile Mehmed Çelebi'nin anlaşmasına göre eğer Musa Çelebi Rumeli'de tahta oturmaya muvaffak olursa Mehmet Çelebi'ye tabii olacaktı.⁴²

Musa Çelebi'nin geçişi konusunda Kastamonu hükümdarı İsfendiyar Bey'in Karadeniz yoluyla Rumeli ile temasta olunmasından yararlanıldı. Candaroğlu İsfendiyar, Eflak Voyvodası Mirça ile gizli bir görüşme yaparak Musa Çelebi'yi Eflak bölgesindeki Kili Limanı'na gönderdi.⁴³ Çelebi Mehmed ona para ve asker takviyesinde bulundu. Süleyman Çelebi, Musa Çelebi'nin Karadeniz üzerinden Rumeli'ye geçişine ihtimal vermedi. Çünkü o zamana kadar Rumeli'ye geçiş ya Çanakkale Boğazı ya da İstanbul'dan gerçekleştiriliyordu. Kurnaz bir devlet adamı olduğunu kanıtlayan Çelebi Mehmed Eflak voyvodasını da bu mücadeleye dahil etmişti. Musa Rumeli'ye ayak basınca hem Mirça'nın hem de Sırp despotunun desteğini onların damadı olarak aldı. Musa Çelebi'yi Rumeli'ye göndererek Süleyman'ın dikkatini dağıtan Mehmed, Anadolu'da kaybettiği yerleri tekrar aldı.⁴⁴

Rumeli'ye çıktıktan sonra nispeten kuvvet toplayan Musa Çelebi büyük kardeşi ile çarpışmayı göze aldı. Her iki kardeş İstanbul'un surları yakınında Hasköy hisarı altında karşı karşıya geldiler. Bu iki kardeşin ordularının mahiyetinde yalnızca Türkler yoktu. Çünkü daha öncede bahsettiğimiz gibi Süleyman Bizans'ın desteğini almış, Musa ise Sırp ve Eflak'tan destek görmüştü. Nihayetinde iki kuvvet karşı karşıya geldi. Lakin Musa Çelebi beklemediği bir halde mağlup oldu. Çünkü Sırp kuvvetleri Emir Süleyman'ın ordusuna geçtiler. Savaş

⁴¹ Uzunçarşılı, a.g.e, s. 333-335.

⁴² Uzunçarşılı, a.g.e, s. 335-336.

⁴³ Zerrin Günel, *İsfendiyar Bey*, DİA, C.22, s. 513.

⁴⁴ Cezar, a.g.e, s. 227.

alanını terk eden Musa Çelebi'yi Emir Süleyman kovalamadı, çünkü artık onun işinin bittiğini düşünmekteydi.⁴⁵

Savaşın ardından artık Rumeli'de tek kaldığını düşünen Emir Süleyman yine eğlenceye dalmıştı. Musa Çelebi gücünü toplayarak tekrar Edirne'ye yöneldi. Bunun haberini alan Süleyman, adamlarından Evrenuz Bey'i dinlemeyerek azarladı ve gönderdi. Hamamda eğlenirken de bunun endişesinden bahseden Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'nın sakalını kestirdi. Zaten Çandarlızade Ali Paşa'nın vefatından sonra Emir Süleyman yerinde saymakta idi. Bu saygısızlığın ardından Hasan Ağa, Musa Çelebi'nin yanına geçeceğini söyledi. Bu olay Osmanlı kaynaklarının çoğunda şöyle geçer; *'Hele bilmiş olasınız ki ben Musa Çelebi katına giderim, benimle gelen kapıoğlanları gelsin dedi ve kendü ile gelen kapıoğlanlarıyla Musa Çelebi'nin katına vardılar.'* Eğlenceye dalarak yanındaki devlet adamlarını küstüren Emir Süleyman tabiri caizse ayılınca İstanbul'a kaçmaya çalışsa da Musa Çelebi'nin peşine taktığı adamlar tarafından yakalanarak boğduruldu(18 Mayıs 1410).⁴⁶

Rumeli'ye çıktığı andan itibaren şehzadelerin iç savaşında 8 yıl 7 ay 10 gün kalabilen Emir Süleyman, kaynaklarda savaşçı, hoşgörülü, merhametli ve kerametli olarak bahsedilir. Ayrıca Ahmedî gibi sanatçıları himayesi altına aldığı söylenir. Bu dönemin kaynakları birbirini tutmasa da yabancı ve yerli kroniklerin hepsinde geçtiği üzere Süleyman, Edirne'de oturduğu süre zarfında mimara çok para vererek bir cami yaptırmıştır. Bu olumlu betimlemelerin yansıra olumsuz yönlerinden tüm kaynaklar bahseder. Onun çok içtiğini hatta yemeklerden önce ve sonra bile içtiğini söylerler. Bizans kaynağı Chalkokondyles onun dertten, tasadan uzak sabahtan akşama kadar eğlenerek dinlendiğinden bahseder.⁴⁷

2.5. Musa Çelebi'nin Rumeli Hükümdarlığı ve Mehmed Çelebi ile Mücadeleleri

Mehmed Çelebi'nin yardımı vasıtasıyla Rumeli'ye geçip tahtı almaya muvaffak olan Musa Çelebi, kardeşi ile yaptığı anlaşmaya riayet etmedi. Edirne'de kendini hükümdar ettiği zaman padişahlık alameti olarak kabul edilen kendi adına para kestirdi(1410). Rumeli'nde Musa Çelebi, Anadolu'da Mehmed Çelebi hükümdar olmuştu. Artık mücadele bu iki şehzade arasında geçecekti. Emir Süleyman'ın aksine Rumeli'de daha yırtıcı bir siyaset izleyen Musa Çelebi ilk iş olarak Emir Süleyman'dan kalan adamları tasfiye ederek kendi adamlarına devlet görevleri verdi. Ümeradan Kör Melikşah adında birini kendine vezir, Mihaloğlu Mehmed Bey'i

⁴⁵ Cezar, a.g.e, s. 228.

⁴⁶ Uzunçarşılı, a.g.e, s. 337-339.

⁴⁷ Levent Kayapınar, *Süleyman Çelebi*, DİA, C.38, İstanbul 2010, s. 84.

de beylerbeyi tayin etti. Ayrıca bir zaman sonra Osmanlı Devleti'nin başına büyük iş açacak olan Şeyh Bedreddin'i kazasker tayin etti.⁴⁸

Bizans kroniği Dukas'a göre Musa Çelebi abisinin öldürülmesine kızarak onu boğanları diri diri yakarak cezalandırdı. Ardından abisi ile tutuştuğu mücadele de kendisini desteklemeyen Sırplar üzerine harekete geçerek onları cezalandırdı. Daha önce de bahsettiğimiz gibi kardeşi vasıtasıyla Rumeli'de tahta oturan Musa Çelebi, Emir Süleyman'dan kalan komutan ve askerler ile kardeşinden daha güçlü bir hükümdar hüviyetine ulaştı. Ayrıca Emir Süleyman'ın adamlarını tasfiye edip yerine pek tanınmamış adamları ataması Osmanlı ülkelerinde hoş karşılanmadı. Süleyman Çelebi'den rahatsız olanlar Musa Çelebi'yi görünce onu aramaya başladılar.⁴⁹

Sırpların cezalandırılmasından sonra Musa Çelebi dönüşte abisi Emir Süleyman'ın anlaşma kapsamında Bizans'a bıraktığı yerleri hedef aldı. Bu politika için vergi meselesini bahane edinerek Emir Süleyman'ın eski veziriazamı olan Çandarlızade Ali Paşa'nın oğlu İbrahim'i babasının zamanında belirlenen verginin uzun zamandır verilmemesinden dolayı bu vergiyi istemek için Bizans imparatoru nezdine gönderdi. İbrahim vergiyi istememekle birlikte İmparator'a Musa Çelebi aleyhinde propaganda yaparak Anadolu hakimi Mehmed Çelebi'nin yanına yani Bursa'ya kaçtı. Bu hıyanet üzerine Musa Çelebi babası gibi bir politika izleyerek Emir Süleyman'ın Bizans'a terk etmiş olduğu Karadeniz şehirleri ve Teselya'yı alarak İstanbul'u kuşattı(1411).⁵⁰

Musa Çelebi'nin bu hareketi üzerine Bizans İmparatoru telaşlanarak Emir Süleyman öldüğü zaman kız kardeşi ile birlikte Bizans'a kaçan kardeşi Orhan'ı Selanik'e gönderdi. Orhan, Selanik ve Teselya'da hükümdarlık iddiası ile dolaşmaya başladı. Bu olay üzerine Musa dikkatini Selanik'e vererek muhasarayı kaldırdı ve Orhan'ın kuvvetlerini mağlup etti. Ardından Selanik ve İstanbul'u muhasara etmeye devam etti.⁵¹

Şehzade Orhan hamlesiyle Musa Çelebi'yi durduramayan Bizans İmparatoru Manuel, İbrahim Paşa vasıtasıyla Mehmed Çelebi'ye ulaşarak onu desteklemeye karar verdi. İmparator, Mehmed'i desteklemeyi ve Rumeli'ye geçirmeyi taahhüt ediyordu. Bu öneriyi olumlu cevap veren Mehmed Çelebi kendi seçkin askerlerinden 15 bin kişilik birlik oluşturarak İstanbul'a gitti. Burada üç gün kaldı ve gerekli anlaşmalar imzalandı. Dördüncü gün ise kardeşinin üzerine

⁴⁸ Uzunçarşılı, a.g.e, s. 339.

⁴⁹ Yılmaz Öztuna, *Büyük Osmanlı Tarihi*, İstanbul 2014, s. 147.

⁵⁰ Hammer, a.g.e, s. 108-109.

⁵¹ Uzunçarşılı, a.g.e, s. 340-341.

Bizans ve Türk askerlerinden oluşan bir ordu ile gitti. Oldukça kanlı geçen hatta Osmanlı kaynaklarında ‘dünyanın kulağını sağır eden’ bir savaş olarak nitelendirilen savaşta Musa Çelebi’nin birçok adamı Mehmed’in safına geçti. Bu olayla birlikte savaşı yeneceği düşünülen Mehmed, Musa’nın ani bir baskını ile mağlup oldu ve perişan bir vaziyette Bizans yardımı ile Anadolu’ya geçti(Temmuz 1412).⁵²

İnceğiz mevkiinde yapılan muharebeden mağlup ayrılp Anadolu’ya kaçan Mehmed, buraya geldikten sonra hem kendini güçlendirmeye hem de Musa Çelebi’yi zayıf düşürecek tedbirler almaya gayret ediyordu. Bizans ile olan müttefikliğini sürdürmeye, Musa Çelebi’nin gaddarlığından bunalan Rumeli beyleri ile de haberleşmeye çalışıyordu. Musa Çelebi’den kendi tarafına çektiği en önemli adam şüphesiz Evrenos Gazi idi. Evrenos Gazi, Rumeli’ye Süleyman ile ilk ayak basan kişilerdendi. Rumeli’nde ilerlemesi için bu kişiden daha iyi biri bulunamazdı. Mehmed Çelebi başka Rumeli beylerini yanına çektikten sonra kendi mahiyetini de güçlendirince bir kez daha Rumeli’ye geçme kararı aldı. Yanında Ankara Savaşı’ndan sonra kızıyla evlendiği Dulkadir Beyliği’nin askerleri de bulunmakta idi. Çelebi Mehmed Trakya’ya geçip Vize’de karargâhını kurduğu zaman Evrenos Gazi’den bir mektup alarak onun yanında olduğunu öğrendi. Buradan Rumeli içlerine ilerleyen Çelebi Mehmed, diğer Rumeli beylerinin yanına katıldığına şahit oluyordu. Yanında Mihaloğlu Mehmed Bey ile Timurtaş Paşazade Umur Bey’den başka önemli bey kalmayan Musa Çelebi Bulgaristan’a çekilmeye başladı. Bulgaristan içlerine girince Sırlardan da taraftar bulan Mehmed Çelebi Çamurlu Derbend mevkiinde Musa Çelebi’yi savaşa mecbur etti. Hala mahiyetini kaybetmeye devam eden Musa Çelebi, az sayıdaki ordusuyla cesurca çarpışmaya çalışsa da mağlup oldu. Musa Çelebi yaralı olarak ayrıldığı savaş alanından kuzey istikametine doğru kaçtı. Musa Çelebi’nin peşinden giden ordu, Musa Çelebi’yi bir bataklıkta çamura gömülmüş şekilde buldu(10 Temmuz 1413).⁵³ Mehmet Çelebi, Musa’yı yakalayan süvariye bulup ödüllendirir. Onu ilk önce danışmanı sonra başveziri yapar. Aynı zamanda bu kişi, Türklerin en tanınmış komutanı olur ve Gelibolu’da bir medrese yaptırır.⁵⁴ Dimitri Kantemir’in isim vermediği bu kişinin ismi muhtemelen Sarıca isimli bir paşadır. Çünkü Mustafa Cezar, Musa Çelebi’yi yakalayan birliğin başındaki kişinin Sarıca isminde bir paşa olduğunu söyler.⁵⁵

Musa Çelebi’nin iç savaşlardaki hareketlerine bakarak şahsiyeti adına birtakım çıkarımlarda bulunabiliriz. Yapı olarak gaddar, cengâver ve sinirli bir yapısı olan Musa, şüphesiz Rumeli’de

⁵² Zinkeisen, a.g.e, s. 327-328.

⁵³ Cezar, a.g.e, s. 235-237.

⁵⁴ Dimitri Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğunun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, Ankara 1979, s. 74.

⁵⁵ İlgili bölüm için bkz. Cezar, a.g.e, s. 237.

kendini hükümdar ilan ettikten sonra babası gibi Bizans'ın üzerine gitti. Musa Çelebi Ankara Savaşı'ndaki mağlubiyeti Rumlara bağlamakta idi. Bunu şu sözlerinden görebiliriz; *'Timur'un Asya'yı nasıl titrettiğini, babamın zayıf bir kuş gibi nasıl bu zalimin eline düştüğünü bilirsiniz. Bütün bu felaketlere sebep olan Rumlardır. İranlıları, Tatarları bir sürü yabancıları yurdumuza sokan onlardır. Onların yüzünden yurdumuz yağma edildi.'*⁵⁶ Ayrıca Hammer ve Zinkeisen'in bize naklettiği iki anekdot onun gaddarlığını gösterir; bunlardan ilki Musa Çelebi'nin Edirne'ye girdiği zaman Emir Süleyman'ın öldürülüşüne çok sinirlenerek yakalanıp öldürüldüğü köydeki kadın, erkek, çocuk demeden hepsini evinde bağlayarak yakmasıdır. Zinkeisen ayrıca Musa Çelebi'nin bunu vicdanını rahatlatmak için yaptığını söyler.⁵⁷ Bir diğer örneği ise Hammer, Dukas'tan aldığını söyleyerek şöyle nakleder; *'Ondan sonra müttefiki olan Sırbistan Kralı Etiyen'in Kostan-tiniye surları önünde hıyanetini hatırlayarak memleketlerine tecâvüz ve tahrîb ettiği gibi, memleketin delikanlılarını da arkasına alarak getirdi. Ahâlînin geri kalanı askerinin kılıcı altında telef oldu. Üç kalenin muhafızları kılıçtan geçirilerek, Hristiyanların na'şları üzerine sofralar kurdurarak, Osmanlı ordusu reislerine bir ziyafet çekti.'*⁵⁸ Şeyh Bedreddin menakıbnamesinde ise Musa Çelebi adalet ve hoşgörü ile hüküm süren bir sultandır. Musa Çelebi yüksek ihtimalle Rumeli'deki beyleri dini görüşlerine göre gruplandırmaktadır. Şeyh Bedreddin ile arasındaki ilişki ise Musa Çelebi'nin müridi olduğu ihtimalini ortaya çıkarır. Musa Çelebi, Şeyh Bedreddin'i kazasker tayin ederek aslında şeyhine karşı saygısını göstermişti.⁵⁹ Ayrıca İlber Ortaylı da Musa Çelebi'nin annesi tarafından Mevlana soyuna dayandığından bahseder.⁶⁰

3. Mehmed Çelebi'nin İktidarı Ele Alışı ve Fasıla-i Saltanat'ın Son Buluşu

Çelebi Mehmed kardeşleri arasında şiddetli ve ihtirashlı mücadeleyi kazanan padişah olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun beşinci hükümdarı olmuştur. Mehmed Çelebi kardeşleri arasında askerliği ile değil aslında biraz daha diplomatik hareketleriyle sıyrılmıştır. Mehmed Çelebi ilk başlarda diğer şehzadeler gibi Timur'un üstünlüğünü kabul etmiş, Anadolu'da hatırı sayılır bir mahiyet toplamıştır. Bizans'ın güçlenen şehzadeler arasında uyguladığı desteği alarak Musa Çelebi'yi yenmiş ve Osmanlı Devleti'ni içine düştüğü buhrandan kurtarmıştır.

Ankara Savaşı esnasında 15-16 yaşlarında olmasına rağmen Mehmed Çelebi sancakbeyliği yaptığı Amasya'nın tecrübesinden yararlanmıştır. Şüphesiz Amasya-Tokat havalisi Türklerin

⁵⁶ Cezar, a.g.e, s. 233.

⁵⁷ Zinkeisen, a.g.e, s. 323.

⁵⁸ Hammer, a.g.e, s. 108.

⁵⁹ Başar, a.g.e, s. 217.

⁶⁰ İlber Ortaylı, *Türklerin Tarihi 2*, İstanbul 2016, s. 180.

Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerinden biridir. Bundan dolayı bu bölge de Selçuklulardan gelen gayet bilinçli devlet adamları vardı. Mehmed Çelebi bunların desteğiyle şehzadeler arasında sivrilen isim olmuştu.⁶¹

Çelebi Mehmed 1431'te Edirne'de tek Osmanlı hükümdarı olarak tahta çıktıktan sonra vasal ülkelerin elçilerini kabul ederek onları dostluk ve barış garantisiyle geri gönderdi. Balkanlar'da barışı temin ettikten sonraki iki sene kendini, Anadolu'da hakimiyeti sağlamaya ve Musa Çelebi yandaşlarını cezalandırmaya verdi. Aydınoğulları ve Menteşeoğulları'nı hakimiyeti altına alarak Batı Anadolu'yu kendi topraklarına kattı. Ardından bu mücadeleler esnasında şövalyelerin İzmir'de yeniden yaptığı kaleyi yıktı. 1415'te Hamid-ili ve Said-ili Osmanlı topraklarına katıldı.⁶²

Çelebi Mehmed iktidarı ele aldıktan sonra ilk başlarda barışçıl bir siyaset izleyerek Fetret Dönemi'ndeki sıkıntıları atlatmaya çalıştı. Daha sonra Rumeli'yi garanti altına alarak Anadolu'daki birliği sağladı. Böylece kuruluşundan sonra Ankara Savaşı ile büyük bir darbe yiyen Osmanlı'yı yeniden ihya etmeye çalıştı.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin Ankara'da yaşadığı bozgundan sonra gerek Osmanlı'ya tabii vasal devletler gerekse Anadolu'da Osmanlı'ya tabii beylikler bir meşrutiyet mücadelesine giriştiler. Anadolu'daki beylikler önce Timur'u Ankara Savaşı'nda desteklediler sonra da şehzadelerin saltanatı elde etmek için giriştiği mücadelelerde etkin bir rol oynadılar. Bizans, Eflak Voyvodalığı ve Sırp Despotluğu ise şehzadeler arasındaki mücadelelerde sık sık müdahalelerde bulundular. Güçlenen bir şehzadenin nüfuzunu kırmak için diğer bir şehzadeyi destekleme politikası güttüklerini görmekteyiz.

Fetret Devri'nden önce Osmanlı, bir beylik kimliğinden devlet kimliğine geçmişti. Ancak Ankara Savaşı'ndan sonra 11 yıl süren mücadeleler devletin gelişimini büyük oranda etkiledi. Bayezid'in Ankara Savaşı'ndan önce Anadolu'nun önemli bir bölümünü fethettiğini görmekteyiz. Ankara Savaşı ile bu beylikler adeta yeniden dirilerek Osmanlı'nın başına bela oldu. Rumeli'de ise bu dönemde Selanik başta olmak üzere bir kısım Osmanlı toprakları kaybedildi. Bu toprakların istirdadı Yavuz Sultan Selim dönemine kadar sürdü. Bunlar olumsuz

⁶¹ Cezar, a.g.e, s. 238-240.

⁶² İnalçık, *Osmanlı Sultanları*, s. 143-146.

sonuçlar olarak görülse de aslında Yıldırım'ın fetihlerinin zamansız ve hızlı olduğu görülür. Çünkü ilk zamanlarda Osmanlı Devleti fetihlerini planlı ve bir amaç uğruna yapardı. Yıldırım Bayezid ise saldırgan bir politika herhangi bir sıkıntı çıkmadan dokunulmayan Anadolu beyliklerini devlet bünyesine kattı. Buda Müslümanlar nezdinde Osmanlı'nın 'Gazi' kimliğini zedeledi. Bir bakıma bunun Timur'un Anadolu'ya gelişine sebep olduğu bile söylenebilir.

Bu dönemde yaşanan kaostan Mehmed elebi muzaffer olarak ıktı. Mücadelenin bizzat içinde olan Mehmed elebi iktidarda olduğu süre zarfında olaylardan ders çıkararak barışıl ve bütünlüğü korumaya yönelik bir siyaset izledi. Hatta Fetret Devri, Osmanlı Devleti'nin bir tecrübesi olarak sonraki yıllarda politikalarda belirleyici oldu. Kardeş katlinin kanunlaşması ve Fetret Devri'nde padişah seçiminde etkin bir rol oynayan u beylerinin gücünün kırılması bu dönemin başlangıcını oluşturduğu olgulardır.

şüphesiz Osmanlı Devleti'ni bu kaos döneminde ayakta tutan coğrafya Rumeli'dir. Rumeli, Osmanlı'nın ana siyasi organizasyonunu sağladığı bölgeydi. Osmanlı bu coğrafya da henüz yeni olmasına rağmen öylesine sağlam bir yapı ortaya getirmişti ki Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu topraklarının neredeyse tamamı elden çıktığında buranın büyük bölümü Osmanlı'nın elinde kaldı ve devlet bu coğrafya sayesinde varlığını sürdürebildi. Zaten devlet ricali de Ankara Savaşı'ndan sonraki kaos ortamında gideceği yeri de Rumeli olarak görmüştür. Buda bize Osmanlı'nın Rumeli'yi ne kadar benimsediğini gösterir. Zaten Ankara Savaşı'ndan evvel başkent olan Bursa, Timur tarafından zapt edilince Edirne başkent oldu. Rumeli'deki bir devletin başkent olması Osmanlı'nın asıl yurt olarak Rumeli'yi gördüğünün büyük bir göstergesidir.

KAYNAKÇA

Afyoncu, Erhan, *1000 Soruda Osmanlı İmparatorluğu*, C.1, İstanbul 2010.

Âşık Paşazade, *Osmanoğulları'nın Tarihi*, haz. Kemal Yavuz-M.A. Yekta Saraç, İstanbul 2003.

Başar, Fahameddin, *Mûsâ Çelebi*, DİA, C.31, İstanbul 2016, s. 216-217.

Cezar, Mustafa, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, C.1, Ankara 2010.

Emecen, Feridun, *Cüneyd Bey*, DİA, C.8, İstanbul 1993, s. 122.

Emecen, Feridun, 'Kuruluştan Küçük Kaynarca'ya', *Osmanlı Devleti Tarihi*, C.1, ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul 1999, sf. 5-61.

Günel, Zerrin, *İsfendiyar Bey*, DİA, C.22, İstanbul 2000, s. 512-514.

Imbers, Colin, *Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul 2006.

İnalcık, Halil, *Devlet-i Aliyye*, C.1, İstanbul 2016.

İnalcık, Halil, *Kuruluş Dönemi (1302-1481) Osmanlı Sultanları*, Ankara 2010.

İnalcık, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, İstanbul 2016.

Kantemir, Dimitri, *Osmanlı İmparatorluğunun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, Ankara 1979.

Kastritsis, Dimitris, *Bayezid'in Oğulları*, çev. Ayda Arel, İstanbul 2010.

Kayapınar, Levent, *Süleyman Çelebi*, DİA, C.38, İstanbul 2010, s. 82-85.

Ortaylı, İlber, *Türklerin Tarihi 2*, İstanbul 2016.

Öztuna, Yılmaz, *Büyük Osmanlı Tarihi*, İstanbul 2014.

Refik, Ahmet, *Bizans Karşısında Türkler*, İstanbul 2013.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C.1, Ankara 1998.

Van Hammer, Joseph, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.2.

Zinkeisen, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğunun Tarihi*, İstanbul 2011.